

Istraživanje 8

Sudovi za ratne zločine

Istraživanje 8

Sudovi za ratne zločine

Sudovi za ratne zločine

U okviru ove teme proučavaju se nastojanja da se razviju mehanizmi da se pred lice pravde izvedu oni koji su odgovorni za teška kršenja MHP-a. Razmatraju se primeri međunarodnih, nacionalnih i „hibridnih“ sudova, upoređuju se njihove prednosti i nedostaci i razmatraju neke dileme koje se javljaju u vezi sa suđenjima za ratne zločine.

Ciljevi:

- Razumevanje procesa razvoja nastojanja da se zločinci izvedu pred lice pravde i različitih rešenja do kojih se u tom procesu došlo
- Podizanje nivoa svesti o tome da se za zločin mora odgovarati
- Razmatranje dilema u vezi sa suđenjem ratnim zločincima

Materijal:

- Pozadina Nirnberga
 - Glasovi iz Nirnberga: O svrsi Nirnberga
 - Glasovi iz Nirnberga: Iz završnih izjava optuženih
 - Glasovi iz Nirnberga: Iz odluka Tribunala
 - Nirnberški principi, 1946.
 - Prilog o sudovima: međunarodnim, nacionalnim i „hibridnim“ sudovima
 - Prilog: Stalni Međunarodni krivični sud u Hagu
 - Prilog: Međunarodni sud pravde
-

AKTIVNOSTI U NEKOLIKO KORAKA

Prvi korak: Voditelj učenicima iznosi osnovne činjenice koje su prethodile osnivanju prvog međunarodnog vojnog suda (tribunala) 1945. godine, u Nirnbergu u Nemačkoj:

- Drugi svetski rat se završio 1945. godine. Posle završetka rata svet se suočio sa razaranjima velikih razmera. Desetine miliona ljudskih žrtava, razoreni putevi, fabrike, kuće, čitava naselja... Tokom rata broj civilnih žrtava je bio veliki. Civili su stradali u koncentracionim logorima (Jevreji, Romi, Poljaci, Rusi, Italijani, Srbi i drugi narodi) kao i u neselektivnim bombardovanjima naseljenih mesta. Poznata su bombardovanja nemačke avijacije engleskih gradova, savezničko razorno bombardovanje nemačkog grada Drezdena, savezničko bombardovanje gradova u Jugoslaviji (Beograd, Leskovac, Podgorica, Zagreb...) kao i stradanje civila u Japanu posle bacanja atomskih bombi na gradove Hirošimu i Nagasaki.
- Pobedničke sile (Velika Britanija, Sovjetski Savez, Sjedinjene Američke Države i Francuska) osnovale su Tribunal u jesen 1945. godine u Nirnbergu, u Nemačkoj, radi suđenja dvadesetdvojici nacističkih vođa. Svaka od četiri države dala je po dvojicu sudija i tim tužilaca.
- Tim nemačkih advokata branio je optužene, Hermana Geringa (nemačkog maršala), Vilhelma Kajtla (glavnokomandujućeg nemačkih oružanih snaga) i Joakima fon Ribentropa (ministra inostranih poslova Nemačke), i neke niže službenike nemačke vlade.
- Oni su optuženi da su kao pojedinci odgovorni za zločine protiv mira (planiranje, iniciranje i vođenje rata), ratne zločine (kršenje MHP-a) i zločine protiv čovečnosti

Istraživanje 8

Sudovi za ratne zločine

(ubijanje, istrebljenje, porobljavanje, deportacija i drugi nehumani postupci prema civilima).

- Devetnaest optuženih je osuđeno. Trojica su oslobođena.

Drugi korak: Voditelj potom podseća učenike da su države koje su potpisnice Ženevskih konvencija obavezne da sude ratnim zločincima, bez obzira na:

- nacionalnost počinioca
- nacionalnost žrtava
- mesto na kome je zločin počinjen

Treći korak: Voditelj započinje temu o sudovima (međunarodnim, nacionalnim i „hibridnim“) iznoseći učenicima osnovne podatke o njima (koristi prilog koji govori o ovim sudovima).

Četvrti korak: Sledećih nekoliko minuta voditelj govori o dilemama koje u javnosti postoje u vezi sa međunarodnim sudovima, a posebno Haškim tribunalom, tj. Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju, i najavljuje da će se na ovom času baviti ovom dilemom u formi TV debate u kojoj će učenici sučeliti stavove „za i protiv međunarodnih i nacionalnih sudova“.

Peti korak: Voditelj ispisuje na dva papira suprotstavljene stavove (za i protiv) u vezi sa međunarodnim i nacionalnim sudovima i smešta ih fizički udaljene jedan od drugoga. Zatim traži od učenika da razmisle o tome koji stav o ovom pitanju oni lično zastupaju i da stanu pored papira na kojem je taj stav ispisan:

- osobama optuženim za ratne zločine iz naše zemlje treba suditi u međunarodnom sudu;
- osobama optuženim za ratne zločine iz naše zemlje treba suditi u našim sudovima.

Šesti korak: Kada se učenici opredele i formiraju grupe oko datih stavova, voditelj traži od učenika da zamene mesta tj. da priđu papiru na kojem je ispisan stav suprotan njihovom.

Obe grupe dobijaju zadatak da:

- a) promene prethodno zauzeti stav i osmisle argumentaciju kojom će braniti „svoj novi stav“ u TV debati koja će se, po strogo definisanim pravilima, odigrati pred „kamerama i publikom“;
- b) predlože tri predstavnika koja će ih zastupati u TV debati, dok će ostatak grupe preći u „publiku“ koja prati emisiju i ima mogućnost uključivanja u debatu isključivo kroz pitanja koja postavlja pismenim putem.

Pravila TV debate su:

- svaka grupa će u TV emisiji biti zastupljena sa po 3 predstavnika
- trajanje cele debate je 20 minuta,
- u prvom delu svi predstavnici izlažu argumentaciju za svoj stav naizmenično u trajanju od najviše 2 minuta,
- u drugom delu vodi se slobodna diskusija uz mogućnost uključenja publike, čija pitanja napisana na ceduljama voditelj čita „gostima“.

Istraživanje 8

Sudovi za ratne zločine

Sedmi korak: Kada grupe formulišu argumente za stav koji zastupaju u debati i izaberu svoje predstavnike, voditelj poziva učenike na prethodno pripremljenu scenu (kao u stvarnoj TV debati). Sledi odigravanje TV debate tokom koje je voditelj u ulozi TV voditelja.

NAPOMENA VODITELJU

Važno je sve vreme trajanja debate insistirati na doslednom ostajanju u zadatim ulogama.

Osmi korak: Posle završetka TV debate sledi diskusija u velikom krugu. Svoje utiske prvo iznose glavni učesnici debate, a potom i publika.

Akcent u diskusiji stavlja se na proces promene stava kroz koji su učenici prošli i na prepoznate dobite iz tog obrta, tj. iz situacije u kojoj su pronalazili argumente koji idu u prilog stavu suprotnom u odnosu na njihov početni stav.

Deveti korak: Na kraju voditelj sumira diskusiju i govori o važnosti procesa promene stava za razumevanje problema za koji su karakteristični polarizovani stavovi, tj. suprotstavljene „istine“.

Kako međunarodni tako i nacionalni sudovi imaju svoje prednosti i ograničenja. Jedan od načina da se ovaj problem reši jeste stvaranje institucije koja neprekidno štiti MHP. Voditelj, zatim, u kratkim crtama govori o Međunarodnom krivičnom sudu i njegovim prednostima u odnosu na *ad hoc* tribunale i nacionalne sudove (na osnovu informacija koje se nalaze u prilogu o sudovima).

KLJUČNE IDEJE

- Države su te koje moraju da izvedu pred sud počiniocima ozbiljnih kršenja MHP, bez obzira na nacionalnost počinioca ili žrtve, i mesta na kome je zločin počinjen. Međunarodni krivični sudovi razvili su se kao rešenje za mnoge probleme vezane za određivanje nadležnosti za izvođenje pred sud i kažnjavanje počinitelaca ratnih zločina.
- Kada sudije razmatraju krivicu, oni se bave pitanjem da li je okrivljeni počinio delo za koje se tereti, znajući da je to kršenje. Ni navod o slušanju naređenja ni pozivanje na ista kršenja prethodno počinjena od druge strane ne mogu počinioca osloboditi krivice.

Pozadina Nirnberga

Iako ratni zločini predstavljaju zločine protiv međunarodnog prava, njima su se do 1945. godine bavili samo nacionalni sudovi. Prekršiocima je suđeno pred sudovima zemalja u kojima su se zločini dogodili, ili sudovima u njihovim zemljama. Na početku dvadesetog veka, na primer, Sjedinjene Države su sudile i proglasile krivim neke svoje vojnike za zlodela počinjena u sukobima na Filipinima.

Posle Drugog svetskog rata, suđenja ratnim zločincima organizovali su vojni tribunali ili domaći sudovi u zemljama kao što su Holandija, Francuska i Poljska, koje su bile pod nemačkom okupacijom. Kanada, Kina, Australija, Britanija, Sjedinjene Države, Holandija i Filipini vodili su sudske procese protiv nacista i Japanaca koji su počinili ratne zločine u drugim ratnim zonama. Procenjuje se da je između kraja rata i 1950.

godine organizovano suđenje za oko 10.000 ljudi zbog kršenja zakona rata, a od tada je suđeno još stotinama ljudi pred nemačkim sudovima.

Ali, ko treba da sudi najvišim vođama optuženim za planiranje i naređivanje međunarodnih zločina protiv mira, ratnih zločina, i zločina protiv čovečnosti? 1945. godine Britanija, Francuska,

Sovjetski Savez i Sjedinjene Države osnovale su poseban Međunarodni vojni tribunal u Nirnbergu za suđenje nacistima koji su se nalazili na najvišim položajima. Sličan Međunarodni vojni tribunal za Daleki istok bio je uspostavljen u Tokiju, uz učešće 11 zemalja, radi vođenja sudske postupka protiv glavnih japanskih optuženika.

Pre Nirnberga i Tokija, pojedinci protiv kojih je primenjivano ratno pravo uglavnom su bili obični vojnici ili oficiri najviše do srednjih činova. Međutim, ovi prvi međunarodni tribunali izveli su na sud okrivljene koji su bili na vrhu ili blizu vrha vojnih ili civilnih vlasti. Njihovo kažnjavanje daće pravo značenje prastaraj opomeni da oni koji narede ratne zločine snose najveću odgovornost.

Pored toga, ovi tribunali doveli su do velike ekspanzije principa da pojedinci mogu krivično odgovarati po međunarodnom zakonu, čak i kada je njihovo ponašanje bilo prihvatljivo po domaćim zakonima.

Dok se suđenje u Tokiju usredsredilo samo na zločine protiv mira (planiranje i vođenje osvajačkog rata), u Nirnbergu se sudilo dvadesetavojujci optuženih za ratne zločine i

zločine protiv čovečnosti. Rezultirajuće presude proizvele su ono što se danas smatra najvažnijim skupom smernica vezanih za ličnu odgovornost po međunarodnom pravu: Nirnberških principa. Sud je bio zasut dokazima da su određena dela bila zaista počinjena. (Svedočenja, zapisnici, dokumenta sa nirnberškog suđenja ispunila su preko 25.000 strana). Kao rezultat toga, tim advokata odbrane istakao je tri glavna argumenta za oslobađanje optuženih:

1. Hitler je donosio odluke i ovi ljudi, njegovi potčinjeni, nisu imali drugog izbora već da sprovede diktatorove želje.
2. Neki od zločina za koje su ovi ljudi optuženi (kao što je genocid) nisu bili imenovani kao zločini po međunarodnom pravu u vreme kada su izvršeni.
3. Oni koji sude nisu bolji od onih kojima se sudi ako su i oni počinili slične zločine.

Izvori:

Telford Tejlor, The Anatomy of the Nuremberg Trials („Anatomija suđenja u Nirnbergu“), Little Brown, 1992

Juki Tanaka, Hidden Horrors („Skriveni užasi“), Westview Press, Oxford, 1996

Program Australijskog Crvenog krsta

Sudovi za ratne zločine

Prilog

Glasovi iz Nirnberga: O svrsi Nirnberga

Iz uvodnog izlaganja glavnog tužioca Roberta

Džeksona:

Privilegija otvaranja prvog suđenja u istoriji za zločine protiv svetskog mira nameće ogromnu odgovornost. (...) To što su četiri nacije obasjane pobjedom i duboko ranjene, zaustavile ruku osvete i dobrovoljno predale svoje zarobljenike sudu, jedno je od najznačajnijih priznanja koje je Sila ikada odala Razumu.

... Postoji dramatična nejednakost između okolnosti u kojima se nalaze tužioc i optuženi koja može diskreditovati naš rad ako ne budemo nepristrasni i umereni. (...) Nikada ne smemo zaboraviti da će svedočanstvo na osnovu koga danas sudimo ovim optuženima biti svedočanstvo na osnovu koga će istorija sutra suditi nama.

... Civilizacija postavlja pitanje da li je zakon toliko trom da je potpuno nemoćan da se bori sa

zločinima ovakvog obima i zločincima ovakve važnosti. Ona ne očekuje da vi (Tribunal) učinite rat nemogućim. Ona očekuje da vaša pravna akcija stavi snage međunarodnog zakona, njegove propise, zabrane i, iznad svega, sankcije na stranu mira (...).

Iz uvodnog izlaganja glavnog tužioca ser Hartlija

Šoukrosa:

Vlade Ujedinjenog Kraljevstva i Britanskog Komonvelta, Sjedinjenih Američkih Država, Sovjetskog Saveza i Francuske, podržane od svih drugih svetskih naroda koji vole mir i u njihovo ime, okupile su se da bi izvele izumitelje i izvršioce nacističkog koncepta međunarodnih odnosa pred ovaj Tribunal. One to čine da bi ovi optuženi mogli biti kažnjeni za svoje zločine. One to, takođe, čine da bi njihovo ponašanje bilo izloženo u svoj svojoj goljoj zlobi i čine to u nadi

da će savest i zdrav razum čitavog sveta videti posledice takvog ponašanja i kraj kojem ono neizbežno uvek vodi.

Iz uvodnog izlaganja glavnog tužioca Romana

Rudenka:

U svetoj uspomeni na milione nevinih žrtava fašističkog terora, a radi učvršćivanja mira širom sveta, radi buduće bezbednosti naroda, ispostavljam otkrivenima pravedan i pun račun koji se mora izmiriti. To je račun u ime celog čovečanstva.

- *Koje glavne ideje su iznela ova tri glavna tužioca? Kako su ih obrazložili?*

Glasovi iz Nirnberga: Iz završnih izjava optuženih

Herman Gering

(Hitlerov zamenik glavnokomandujućeg koji je stvorio Gestapo i sistem koncentracijskih logora)
 „Jedini motiv koji me je vodio je moja žarka ljubav prema mom narodu, njegovoj sreći, slobodi i životu.“

da sprečim ono što je trebalo da se spreči. To je moja krivica. Tragično je što sam morao da shvatim da je ono najbolje što sam imao da dam kao vojnik, poslušnost i lojalnost, zloupotrebjeno u svrhe koje nisu mogle da se prepoznaju u to vreme, i da nisam video da postoji granica čak i kad je u pitanju vojničko izvršavanje dužnosti.“

naroda. (...) Ja kao važan član vođstva Rajha, stoga, učestvujem u ukupnoj odgovornosti, počev od 1942.

Ovo suđenje mora da doprinese sprečavanju ovakvih izopačenih ratova u budućnosti i uspostavljanju pravila uz pomoć kojih će ljudska bića moći da žive zajedno.“

Rudolf Hes

(Hitlerov zamenik zamenika glavnokomandujućeg i njegov dugogodišnji vatreni pristalica)

„Bilo mi je dozvoljeno da mnogo godina svog života provedem radeći za najvećeg sina koga je moj narod imao u svojoj hiljadugodišnjoj istoriji.“

Albert Šper

(odgovoran za proizvodnju naoružanja i

„zloupotrebu i eksploataciju ljudskih bića za prinudni rad“)

„Ovaj rat je proizveo nesagledivu katastrofu i, zaista, izazvao svetsku katastrofu. Zato je moja nesumnjiva dužnost da preuzmem svoj deo odgovornosti za nesreću ispred nemačkog

- *Kakvu odgovornost je svaki od ovih ljudi preuzeo? Kako su obrazložili svoje akcije ili gledišta?*

Glasovi iz Nirnberga: Iz odluka Tribunala

Plan za egzekuciju u kojoj učestvuje veliki broj osoba još uvek je plan iako ga je smislio samo jedan od njih. (...) Hitler nije mogao sam da vodi osvajački rat. Morao je da ima saradnju državnika, vojnih lidera, diplomata i poslovnih ljudi. Kada su mu oni, znajući njegove ciljeve, ponudili svoju saradnju, postali su sastavni deo plana. (...) To što su svoje zadatke dobili od diktatora, ne oslobađa ih odgovornosti za počinjena dela.

Mi ne ispitujemo da li je neka druga sila počinila povrede međunarodnog prava, ili zločine protiv čovečanstva ili ratne zločine; mi ispitujemo da li su ovi optuženi to učinili.

Oni su u velikoj meri odgovorni za bedu i patnju koja je zadesila milione ljudi; žena i dece. Oni su sramota za časnu profesiju vojnika. (...)

Mnogi od ovih ljudi narugali su se vojničkoj zakletvi na poslušnost. Kada to odgovara njihovoj odbrani kažu da su morali da se pokoravaju naredenjima; kada su suočeni sa Hitlerovim brutalnim zločinima (...) kažu da se nisu pokoravali. Istina je da su aktivno učestvovali u svim ovim zločinima, ili su ćutali ili se slagali, prisustvujući zločinima većeg i šokantnijeg obima nego što je svet ikada imao nesreću da upozna. (...) Kada se to dokaže činjenicama (...) oni koji su krivi za ove zločine ne smeju izbeći kaznu.

- *Kako je Tribunal odgovorio na svaki argument? Kako je obrazložio ove odluke?*

Sudovi za ratne zločine

Prilog

Nirnberški principi, 1946 (parafrazirani)

- I Svaka osoba koja izvrši akt koji predstavlja zločin po međunarodnom pravu sama je odgovorna i može da bude kažnjena.
- II Čak i kada domaći zakon ne predviđa kaznu za zločine po međunarodnom pravu, osoba koja izvrši takve akte još uvek je odgovorna po međunarodnom pravu.
- III Čak i kada je osoba koja izvrši takve radnje šef države ili odgovorni vladin zvaničnik, još uvek je lično odgovorna.
- IV Čak i kada je osoba počinitelj krivično delo po naređenju svoje vlade ili pretpostavljenih, još uvek se smatra odgovornom, ako je mogla da napravi moralni izbor.
- V Svaka osoba optužena za zločine po međunarodnom pravu ima pravo na nepristrasno suđenje u skladu sa činjenicama i po zakonu.
- VI Zločini kažnjivi po međunarodnom pravu su:
a) Zločini protiv mira:
- planiranje, pripremanje i otpočinjanje rata kršenjem međunarodnih sporazuma i učešće u bilo kojoj od ovih aktivnosti.
 - b) Ratni zločini, koji uključuju, ali nisu ograničeni na:
 - ubijanje, zlostavljanje, deportaciju na prinudni rad civila na okupiranim teritorijama; nasumično uništavanje gradova, mesta i sela; razaranje koje se ne može opravdati vojnom nužnošću.
 - c) Zločini protiv čovečnosti, označeni kao ubijanje,
- VII Saučesništvo u bilo kom od zločina koji su pobrojani u Principu VI predstavlja zločin po međunarodnom pravu.
- istrebljenje, porobljavanje, deportacija i drugi nehumani postupci protiv civila, ili proganjanje po političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi

Sudovi za ratne zločine

Prilog

Nacionalni, međunarodni i „hibridni“ sudovi

Predma postoji mnoštvo različitih načina za suočavanje sa kršenjima međunarodnog humanitarnog prava (MHP), suđenja za ratne zločine su onaj kome se najčešće pribegava. Danas postoji razni sudovi za ratne zločine: nacionalni, međunarodni i „hibridni“. Oni se međusobno ponešto razlikuju, ali svaki od njih na svoj način doprinosi nastojanjima da se osumnjičeni za ratne zločine privedu pravdi.

NACIONALNI SUDOVI

Kao što je to slučaj u celokupnom pravnom sistemu, i u međunarodnom humanitarnom pravu postoje mehanizmi kojima se ono sprovođi. Ženevske konvencije zahtevaju od država da spreče i kazne sva kršenja MHP, kao i da donesu odgovarajuće zakone za kažnjavanje počilaca i da počinioce sudski gone.

U principu se krivični zakonik jedne zemlje primenjuje samo na njene vlastite državljane ili samo na njenu teritoriju. MHP ide dalje od toga. On od država zahteva da uhapsi i kazne sve one koji su počinili teška kršenja MHP, bez obzira na državljanstvo bilo počilaca bilo žrtava i bez obzira na to gde je zločin počinjen. Ovaj princip naziva se „univerzalna jurisdikcija“.

Mnoge države su promenile svoje krivične zakone kako bi bile u mogućnosti da bez ograničenja sude optuženima za ratne zločine, genocid i zločine protiv čovečnosti. Time su sebi stvorile prostor da sprovedu suđenja za takva dela na osnovu univerzalne jurisdikcije.

Države su ponekad posebno voljne da u svojim nacionalnim sudovima sude strancima optuženim za ratne zločine, zbog raznim razloga.

Na primer, vlasti neke zemlje mogu smatrati da se sudovi u drugim državama baš i ne trude da procesuiraju zločine počinjene nad njenim državljanima. Osim toga, suđenja strancima za ratne zločine mogu vladi povećati popularnost kod kuće i poboljšati položaj u međunarodnoj zajednici.

Neka ranija suđenja ovog tipa bila su vezana za II svetski rat, dok se u skorije vreme ona održavaju u vezi sa oružanim sukobima u bivšoj Jugoslaviji, Ruandi i Avganistanu.

Suđenje Ademiju i Norcu u Hrvatskoj

MEĐUNARODNI SUDOVI

Uprkos tome što države imaju obavezu da sudski gone i kažnjavaju osobe osumnjičene za teška kršenja MHP, ogroman broj zločina koji su počinjeni i ograničenosti nacionalnih sudova da sude njihovim počiniocima naveo je međunarodnu zajednicu da preuzme veću ulogu u sprovođenju zakona. Od završetka Drugog svetskog rata, međunarodna zajednica napravila je značajan napredak u nastojanjima da stane na put nekažnjavanju zločina i da njihovim počiniocima sudi. Danas sprovođenje MHP nije samo na državama.

• Suđenja u Nirnbergu i Tokiju

Drugi svetski rat, okončan 1945. godine, bio je obeležen strahovitim stradanjima i ogromnim ljudskim žrtvama. Milioni Jevreja i pripadnika drugih socijalnih i političkih manjinskih grupa su sistematski ubijani, mnogi od njih u koncentracionim logorima. Milioni civila bili su pobijeni ili bombardovani, ili proterani iz svojih domova. Milioni vojnika bili su zarobljeni.

Gradovi su uništavani u nemilosrdnim i sistematskim bombardovanjima, a prva upotreba atomske bombe srasnila je sa zemljom japanske gradove Nagasaki i Hirošimu. Nakon Drugog svetskog rata ratni zločinci nacističke Nemačke i Japana izvedeni su pred nacionalne sudove zemalja širom sveta (između ostalih: Australije, Belgije, Kanade, Kine, Čehoslovačke, Francuske, Velike Britanije, Grčke,

Sudovi za ratne zločine

Prilog

Holandije, Norveške, Filipina, Poljske, Sovjetskog Saveza, SAD i Jugoslavije).

Kako bi poduprle napore preduzete na nacionalnim nivoima i osigurale da se svi značajni ratni zločini privedu pravdi, četiri najveće zemlje pobjednice (Velika Britanija, Francuska, Sovjetski Savez i SAD) oformile su 1945. godine u nemačkom gradu Nirnbergu Međunarodni vojni tribunal za suđenje 22 visokih nacističkih ličnosti za teška kršenja međunarodnog prava.

Godinu dana kasnije u Tokiju je ustanovljen sličan sud, Međunarodni vojni sud za Daleki istok, za optužnice podignute protiv 28 značajnih japanskih ličnosti.

Ove sudove sačinjavali su tužioc i sudije uglavnom iz pobjedničkih savezničkih zemalja. Tribunali u Nirnbergu i Tokiju teretili su optužene za zločine protiv mira, ratne zločine i zločine protiv čovečnosti. U Nirnbergu je 19 optuženih osuđeno, dok su trojica oslobođeni. Tribunal u Tokiju osudio je sve optužene. Nirnberške presude postavile su osnove za najvažniji skup smernica o individualnoj krivičnoj odgovornosti po međunarodnom pravu – takozvane nirnberške principe.

Ova suđenja odigrala su značajnu ulogu u privođenju počilaca najozbiljnijih međunarodnih zločina pravdi. Ona su, osim toga, pokazala da grupa država može zajednički da deluje u ustanovljavanju odgovornosti pojedinaca za kršenja MHP, i poslala su snažan signal da međunarodna zajednica neće tolerisati takve zločine. Navedena suđenja takođe su dala podsticaj razvoju ugovora MHP.

Vrednost ovih suđenja je, međutim, dovođena u pitanje tvrdnjama da su ona bila puka „pobednička pravda“. Navodilo se takođe da su vojnici država zastupljenih u tribunalima počinili iste zločine, ali da se njima nije sudilo.

• **Ad hoc međunarodni krivični tribunal**

Nekih 40 godina nakon suđenja u Nirnbergu i Tokiju međunarodna zajednica je ponovo preduzela akciju za uspostavljanje međunarodnih tribunala, ovog puta kao odgovor na strahote počinjene u bivšoj Jugoslaviji i Ruandi.

U bivšoj Jugoslaviji su vlasti bile u velikoj meri nevoljne da počinioce izvedu pred sud, dok u Ruandi jednostavno nisu bile u stanju da to učine usled ogromnog broja slučajeva.

Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija (UN) uspostavio je dva međunarodna krivična tribunala za suđenja optuženima za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i genocid, i dodelio im primat nad nacionalnim sudovima.

Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju osnovan je 1993. godine u Hagu da bi krivično gonio osumnjičene za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji od 1991. godine. Naredne godine je u Aruši, u Tanzaniji, uspostavljen Međunarodni krivični tribunal za Ruandu, za zločine počinjene 1994. godine u Ruandi, odnosno u susjednim državama od strane državljana Ruande. Osnivanje ovih tribunala predstavlja značajan napredak u obezbeđivanju poštovanja MHP, jer prevazilazi okvire takozvane „pobedničke pravde“ nirnberškog i tokijsko suđenja. Odluke ovih sudova takođe su bitno doprinele razvoju sudske prakse u domenu MHP. Po mišljenju mnogih, međutim, ovakvi specijalni tribunal nisu baš najdelotvorniji način za obezbeđivanje poštovanja MHP, jer je za njihovo osnivanje i funkcionisanje potrebna zajednička međunarodna akcija, kao i puno novca i vremena. Postoje i mišljenja da se zbog ograničene nadležnosti ovakvih tribunala umanjuju napori za privođenje ratnih zločinaca pravdi u drugim delovima sveta.

• **Stalni Međunarodni krivični sud**

Ideja o osnivanju stalnog međunarodnog krivičnog suda razmatrana je više puta u različitim periodima nakon suđenja u Nirnbergu i Tokiju. Uspostavljanje dva *ad hoc* međunarodna krivična tribunala bili su prekretnica u nastojanjima da se kažnjavaju počinioci teških kršenja MHP. Međutim, nadležnost ovih tribunala bila je ograničena i prostorno i vremenski. Neke države suprotstavljale su se osnivanju stalnog međunarodnog krivičnog suda.

Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju u Hagu

Sudovi za ratne zločine

Prilog

Sudovi za ratne zločine

Prilog

Pojedine među njima bile su na stanovištu da bi takav sud imao preveliku moć i bio podložan zloupotrebama u političke svrhe, dok su druge strahovale da će neke njihove prakse dospeti u vidokrug ovog suda. Na primer, bila je iskazana zabrinutost da bi taj sud mogao suditi pripadnicima njihovih oružanih snaga raspoređenim u drugim državama, a bez pravnih pogodnosti koje bi im stajale na raspolaganju u njihovim nacionalnim sudovima.

Uprkos ovakvim primedbama, i nakon dugih pripremnih rasprava, međunarodna zajednica sazvala je 1998. godine diplomatsku konferenciju u Rimu i usvojila Statut Međunarodnog krivičnog suda (MKS). MKS ima nadležnost za genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine. Njegov autoritet nije nadređen nacionalnim sudovima, već on dopunjuje rad onih nacionalnih sudova koji nisu u stanju ili nisu voljni da sprovede istrage ili sudske postupke protiv pojedinaca odgovornih za najteže zločine od međunarodnog značaja. Nadležnost MKS nije ograničena na određene situacije, niti na određeni vremenski period. Osnivanje MKS predstavlja dokaz odlučnosti međunarodne zajednice da obezbedi da pojedinci koji počine ozbiljne povrede MHP ne ostanu nekažnjeni. Kao stalni sud, MKS unosi elemenat kontinuiteta u nastojanja da se obezbedi poštovanje MHP.

„HIBRIDNI“ SUDOVİ

„Hibridni“ sudovi kombinuju međunarodne i nacionalne elemente i nastoje da iskoriste prednosti jednih i drugih. U svetlu lekcija

naučenih na iskustvima kako nacionalnih tako i međunarodnih sudova, „hibridni“ sudovi su u pojedinim delovima sveta pobudili velika očekivanja.

Primeri „hibridnih“ sudova su specijalni sud za Siera Leone, posebna sudska veća u sudovima u Kambodži i specijalni paneli za teške zločine u Istočnom Timoru.

Tribunal u Sijera Leoneu

„Hibridni“ sudovi pokušavaju da iskoriste neke bitne prednosti koje pružaju međunarodni sudovi. Oni obezbeđuju pristup infrastrukturi koja možda ne postoji na nacionalnom nivou; nastoje da profitiraju od ekspertize u sprovođenju istrage, tužbi i suđenja za složene međunarodne zločine kakva možda ne postoji na nacionalnom nivou; koriste sposobnosti međunarodnih eksperata da procesuiraju više počinilaca za kraće vreme; najzad, nepristrasno internacionalno osoblje i dostupnost međunarodnih finansijskih sredstava takođe doprinose njihovoj delotvornosti.

Istovremeno, „hibridni“ sudovi uključuju neke bitne odlike nacionalni sudova. Oni se oslanjaju na lokalne sudije i tužioce, koji dobro poznaju okolnosti u kojima su zločini počinjeni, znaju lokalne jezike i nacionalne zakone. Ovi elementi približavaju „hibridne“ sudove lokalnim realnostima i čine ih prihvatljivijim za lokalno stanovništvo. Zahvaljujući uključivosti nacionalnih elemenata, „hibridni“ sudovi se smatraju i efikasnijim i manje skupim od međunarodnih sudova i imaju trajnije efekte na razvoj nacionalnih struktura.

Premda rad „hibridnih“ sudova obećava, javili su se i izvesni problemi koji mogu predstavljati ozbiljne prepreke njihovom funkcionisanju: oni često nemaju dovoljno kvalifikovanog osoblja, ne dobijaju dovoljno finansijske podrške ili, pak, mogu da dovede do toga da se fondovi izdvajaju iz lokalnog pravosudnog sistema. Najzad, lokalne vlasti mogu vršiti uticaj na „hibridne“ sudove ili odbijati da prihvate njihov legitimitet.

Sudovi za ratne zločine

Prilog

koga se 120 država opredelilo u julu 1998. godine. Međunarodni krivični sud počeo je sa radom 1. jula 2002.

Kojim se zločinima ovaj Sud bavi?

Međunarodni krivični sud ima ovlašćenje da vodi procese protiv osoba osumnjičenih za sledeće zločine:

- agresija;
- ratni zločini;
- genocid;
- zločini protiv čovečnosti.

U principu, nadležnost Međunarodnog krivičnog suda nije ograničena na određeni sukob, ali on može da procesuiru samo zločine počinjene nakon 1. jula 2002. godine, kada je ugovor o snivanju ovog suda stupio na snagu.

Ko su sudije?

Sud sačinjava 18 sudija, koje zemlje koje su potpisale Rimski statut biraju za mandat od 9 godina.

Gde se Sud nalazi?

Međunarodni krivični sud nalazi se u Hagu, u Holandiji.

STALNI MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD

Zbog čega je osnovan?

Od vremena suđenja u Nirnbergu i Tokiju, nakon završetka Drugog svetskog rata, međunarodna zajednica je razmatrala stvaranje stalnog međunarodnog krivičnog suda. Osnivanje dva *ad hoc* tribunala, za bivšu Jugoslaviju i za Ruandu, predstavljao je značajan korak u tom pravcu. Nadležnost ovih tribunala bila je, međutim, ograničena, kako vremenski tako i prostorno.

Ono što je bilo potrebno, bio je stalni krivični sud, kako bi:

- se bavio najozbiljijim međunarodnim zločinima, bez obzira na to gde i kada su počinjeni;
- se obezbedilo brzo preduzimanje akcije (jer *ad hoc* tribunal treba prvo da se uspostavi pre nego što počne da deluje); i
- služio kao moćno sredstvo odvratanja od kršenja međunarodnog humanitarnog prava (MHP).

Ko ga je osnovao?

Međunarodni krivični sud osnovan je kao organizacija nezavisna u odnosu na Ujedinjene Nacije (UN), putem ugovora (Rimski statut) za

Međunarodni krivični sud u Hagu

Kako on saraduje sa nacionalnim sudovima?

Nadležnost Međunarodnog krivičnog suda dopunjuje se sa nacionalnim sudovima. Ovaj Sud angažuje se samo ako država nije voljna ili nije u stanju da istražuje ili procesuiru zločine.

Pitanje: Po čemu se Međunarodni krivični sud razlikuje od ad hoc međunarodnih tribunala?

Sudovi za ratne zločine

Prilog

MEĐUNARODNI SUD PRAVDE je glavni pravosudni organ Organizacije Ujedinjenih nacija. Njegova organizacija i nadležnost su uređeni Statutom koji je sastavni deo Povelje Ujedinjenih nacija.

Sud ima 15 sudija koji se biraju na devet godina sa mogućnošću reizbora. To moraju biti osobe visokog moralnog ugleda koje ispunjavaju uslove za obavljanje najviših sudskih funkcija u svojim zemljama ili su priznati i poznati stručnjaci u oblasti međunarodnog prava. U vršenju pravosudne funkcije oni su nezavisni i uživaju diplomatske privilegije i imunitete.

Sudije Međunarodnog suda pravde biraju Generalna skupština i Savet bezbednosti. Izabrani su oni kandidati koji dobiju apsolutnu većinu i u Generalnoj skupštini i Savetu bezbednosti. Sedište suda je u Hagu, ali on može da zaseda i negde drugde ukoliko oceni da je to potrebno. Pravilo je da Sud zaseda u punom sastavu. Sud, izuzetno, može da zaseda u većima, koja se obrazuju za određene vrste sporova (obično su to radni sporovi ili sporovi u vezi sa tranzitom i saobraćajem). Veće se sastoji od trojice ili više sudija koje imenuje Sud uz saglasnost partičnih stranaka.

Međunarodnom sudu pravde je povereno da rešava sporove između država (partična nadležnost) i daje pravnih mišljenja, koja ne obavezuju tražioca mišljenja (savetodavna nadležnost).

Sud će biti nadležan da rešava spor samo ukoliko su sve države strane u sporu prihvatile njegovu

nadležnost za taj spor. Nadležnost Suda se može prihvatiti unapred, zaključivanjem

međunarodnih ugovora (bilateralnih ili

multilateralnih) koji ugovornice obavezuju da sporove rešavaju pred Sudom ili davanjem

jednostrane izjave o prihvatanju nadležnosti Suda prema članu 36 Statuta. Nadležnost se može prihvatiti i po izbijanju spora

zaključivanjem posebnog sporazuma

(kompromis). Međunarodni sud pravde rešava sporove saglasno međunarodnom pravu.

Postupak pred Sudom se pokreće pismenim zahtevom, i sekretar Suda je dužan da zahtev uputi svim zainteresovanim stranama, kao i da obavesti članove Ujedinjenih nacija, ali i sve

druge države ovlašćene da se pojave pred Sudom. Postupak pred Sudom ima pismenu i

usmenu fazu. Strane u sporu pred Sudom predstavljaju zastupnici, a njima mogu pomagati

savetnici i advokati. U pismenom delu postupka stranke podnose podneske i protiv-podneske

kojima dokazuju svoje stavove. Rokove za dostavljanje svih potrebnih dokumenata

utvrđuje Sud. Usmeni deo postupka se sastoji u saslušanju zastupnika, savetnika i advokata

stranaka, kao i stručnjaka i svedoka. Rasprava je javna - ukoliko Sud ne utvrdi drugačije.

Po završetku postupka Sud se povlači na većanje koje je tajno. Presuda se donosi većinom glasova i ona se čita na javnoj sednici. Presuda treba da

bude obrazložena, a pojedine sudije mogu da izdvoje svoja nesaglasna, ili da daju odvojena

mišljenja.

Međunarodni sud pravde u Hagu

Presuda je konačna, na nju nema prava žalbe i obavezna je za sve strane u sporu. Ako jedna od strana u sporu ne izvrši presudu druga strana može da se, onako kako je to definisano članom 94 Povelje UN, obrati Savetu bezbednosti koji može intervenisati ukoliko to smatra potrebnim. Pravo da zatraži savetodavno mišljenje od Suda imaju Generalna skupština i Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija. Generalna skupština može ovladati i druge organe UN, kao i specijalizovane agencije UN da zatraže savetodavno mišljenje. Savetodavno mišljenje nema obavezujući karakter, ali je njegov pravni i politički autoritet veoma značajan.